

Laagland Archeologie Rapport 918

**Bureauonderzoek en Inventariserend
veldonderzoek - verkennende fase**

Dorpsstraat 2, Bathmen, gemeente Deventer (OV).

maart 2023

Versie 2 (definitief)

In opdracht van:
BJZ.nu

Colofon

Laagland Archeologie Rapport 918

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Dorpsstraat 2 te Bathmen, gemeente Deventer (OV)

Auteur: Erwin Brouwer, Anne Ponten

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: definitief

Controle: E.W. Brouwer

Autorisatie: E.W. Brouwer

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl

KvK-Nummer: 75251876

© Laagland Archeologie BV, Almelo, maart 2023

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in juni 2022 een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase uitgevoerd aan de Dorpsstraat 2 te Bathmen. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de sloop van de huidige bebouwing en de nieuwbouw van twee woningen.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002 en 4003. Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Het plangebied ligt in een zone met dekzandwelvingen. Tegen de zuidzijde van het plangebied liggen hoge dekzandduinen. Op het AHN is te zien dat het plangebied vlak tegen een verhoging in het landschap aan ligt die overeenkomt met de dekzandruggen die op de geomorfologische kaart weergegeven zijn. Bodemkundig is er een plaggendek of eventueel een eerddek te verwachten. Ongeveer 80 m ten westen van het plangebied is bij een opgraving van de gemeente Deventer een plaggendek aangetroffen dat onscherp aansluit op het dekzand.

In de omgeving van het plangebied zijn archeologische resten uit de Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd bekend. In historische tijden (vanaf circa 1832) werd het terrein omschreven als 'tuin' behorende bij erve Elferink. Dit erf dateert waarschijnlijk al uit de (Vroege)Middeleeuwen (800-1500). Rond 1963 worden in het plangebied twee (bij)gebouwen gebouwd. In 1975 wordt het huidige gebouw in het plangebied gebouwd

Op basis van het bureauonderzoek geldt een hoge verwachting voor de periode Bronstijd-Nieuwe Tijd. Specifiek gaat het daarbij om resten van voorgangers van erve Elferink, dat in de 16^e eeuw voor het eerst wordt genoemd in historische bronnen.

Het uitgevoerde verkennende booronderzoek heeft tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zo nodig aan te vullen. Hiertoe zijn verspreid over het toegankelijke deel van het plangebied verkennende boringen gezet. In dit stadium is verkennend booronderzoek de meest efficiënte onderzoekswijze om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen.

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem tot in de C-horizont is verstoord. De kans dat het gebied nog archeologische resten met een intacte archeologische context bevat wordt daarom laag geacht.

Op basis van de resultaten van het veldonderzoek wordt geadviseerd geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie.

Dit advies is overgenomen door de bevoegde overheid, de gemeente Deventer. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, M. van der Wal MA.

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl) en de bevoegde overheid, de gemeente Deventer.

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	8
1.5 Gemeentelijk beleid	9
1.6 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Archeologie	11
2.3.1 Bekende archeologische waarden	11
2.3.2 Gemeentelijke verwachtingskaart	12
2.3.3 Eerder archeologisch onderzoek	12
2.4 Historie	13
3 Conclusie en verwachtingsmodel	17
3.1 Conclusie	17
3.2 Verwachtingsmodel	17
3.3 Advies	18
4 Veldonderzoek	19
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	19
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	19
5 Conclusie en verwachting	21
6 Selectieadvies	22
literatuur	23
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	25
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	26
BIJLAGE 3 Niet-toegankelijke delen voor veldonderzoek	27
BIJLAGE 4 Geomorfologische kaart	28
BIJLAGE 5 Actueel Hoogtebestand Nederland	29
BIJLAGE 6 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	30
BIJLAGE 7 Bodemkaart	33
BIJLAGE 8 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	34
BIJLAGE 9 Boorpuntenkaart veldonderzoek	35
BIJLAGE 10 Boorstaten veldonderzoek	36

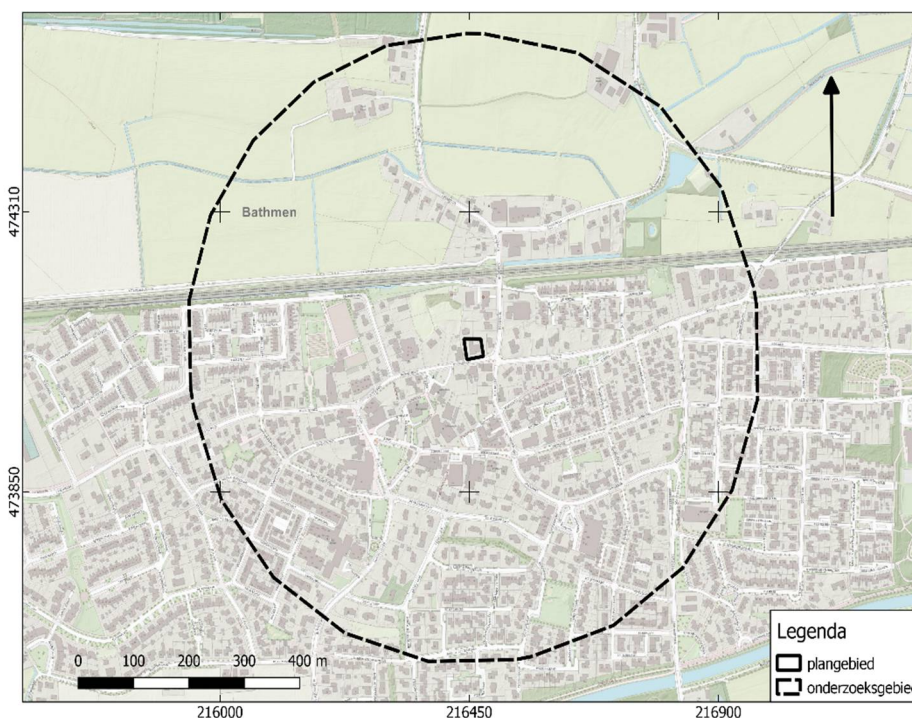
HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van nieuwe woningen aan de Dorpsstraat 2 te Bathmen, gemeente Deventer (OV). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Deventer heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Dorpsstraat 2 in Bathmen, gemeente Deventer (OV), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied. Bron: pdok.nl

Het plangebied heeft een omvang van circa 960 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Deventer
Plaats	Bathmen
Beheerder/eigenaar grond	-
Toponiem	Dorpsstraat 2
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	2743, 2744, 2595, 2745
Laagland Archeologie projectnummer	EB-BADO221
Datum conceptrapportage	4-7-2022
Datum definitief rapport	6-2-2023
XY-coördinaten	216441/474098
	216471/474098
	216476/474070
	216446/474065
Kaartblad ²	33F
Oppervlakte/lengte Plangebied	ca 960 m ²
Datering	Vroege Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
Complextype	bewoning (inclusief verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	5270187100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Datum begin veldonderzoek	29-6-2022
Datum eind veldonderzoek	29-6-2022
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	9 januari 2023
Bevoegde overheid	Gemeente Deventer
Adviseur namens bevoegde	M. van der Wal MA

¹ kadastralekaart.com

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase Dorpsstraat 2 te
Bathmen, gemeente Deventer, Overijssel

overheid	
Beheer documentatie	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Overijssel E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel in gebruik als woning met winkelruimte. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³ De huidige bebouwing wordt gesloopt en vervangen voor twee nieuwbouwwoningen. In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend. De milieutechnische condities⁴, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige en de gewenste nieuwe situatie.

Afbeelding 2. Huidige situatie (boven) en nieuwe situatie (onder). Bron: pdok.nl

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

⁴ In Bodemloket.nl en overijssel.omgevingsrapportage.nl zijn geen onderzoeken geregistreerd.

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

Op grond van het gemeentelijk beleid dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden. Dit beleid is vertaald in het bestemmingsplan Chw bestemmingsplan Deventer Artikel 249: Waarde - Archeologie – 4. In dit artikel staat dat archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd bij bodemingrepen dieper dan 0,5 m -mv en een oppervlakte groter dan 200 m².

De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

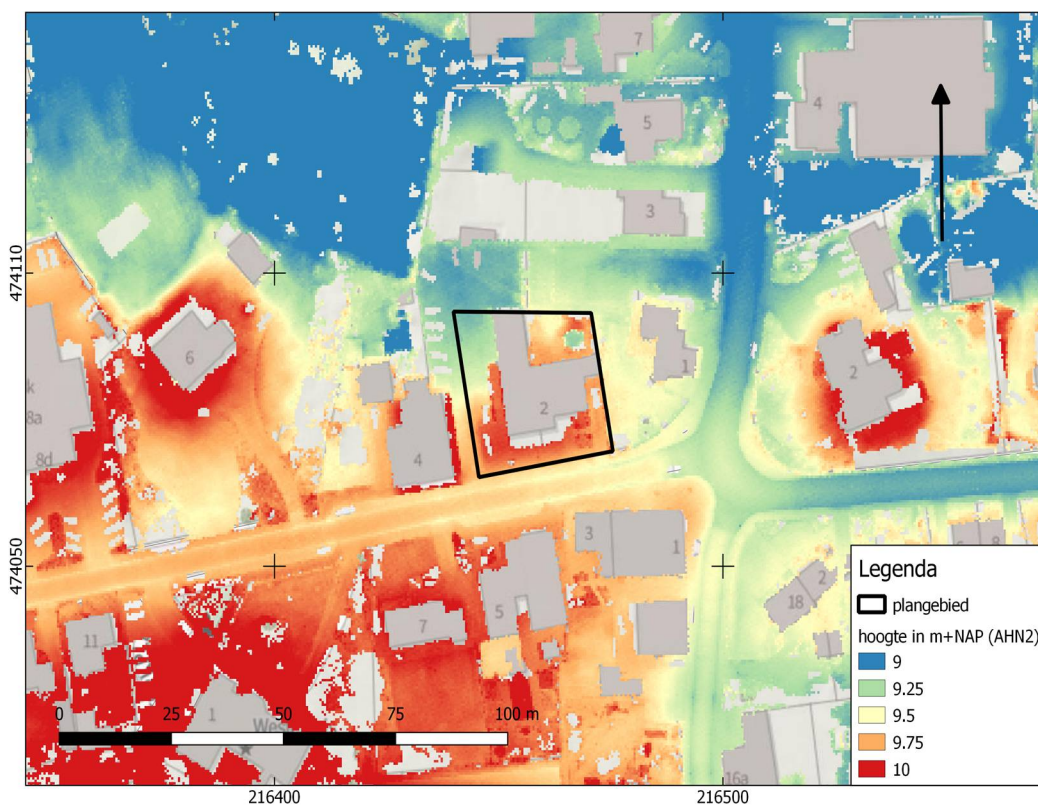
2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt in het Overijssels-Gelders zandgebied. Dit landschap is gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien) en de laatste ijstijd (Weichselien). Kenmerkend voor dit gebied is het dekzandlandschap, met dekzandvlakten, -welingen en -ruggen. Beken doorsnijden dit landschap en her en der komen grotere en kleine stuwwallen voor. Gedurende het Saalien was dit deel van Nederland geheel met landijs bedekt dat een dikte van honderden meters kon bereiken. De stuwwallen ontstonden langs de flanken en het front van de voortkruisende, dikke ijsmassa. Ze bestaan uit oudere afzettingen van de voorloper van de Rijn (klei, zand, grind), die door de gletsjers zijn weggedrukt. De glaciale afzettingen afkomstig van de ijskap worden gerekend tot de Formatie van Drenthe. Tijdens de laatste fasen van het Weichselien werd het keileem afgedekt door dekzand (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden). Op basis van een geologische boring nabij het plangebied kan worden aangenomen dat het dekzand ongeveer 4 - 5 meter dik is en deel uitmaakt van de Formatie van Boxtel. Dit pakket sluit aan op een zandpakket van de Formatie van Kreftenheye.⁵

Op de geomorfologische kaart (Bijlage 4) ligt het plangebied in een zone met dekzandwelingen. Tegen de zuidzijde van het plangebied liggen hoge dekzandduinen. Dekzandwelingen kenmerken zich door een flauw profielverloop, waarin welingen zich afwisselen met vlakten.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 5 is te zien dat het plangebied vlak tegen een verhoging in het landschap aan ligt die overeenkomt met de dekzandruggen die op de geomorfologische kaart weergegeven zijn. Op onderstaande detailopname van de AHN is te zien dat het noordwestelijke deel van het plangebied bijna 1 m lager ligt dan de rest van het plangebied. De bebouwing in het plangebied is, evenals de rondomliggende bebouwing, op opgehoogde grond geplaatst.

⁵ Boring B33F0106, ongeveer 190 m ten noordoosten van het plangebied. Bron: Dinoloket.nl

Afbeelding 3. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Bodemkundig (bijlage 7) is het plangebied niet gekarteerd. Rondom het plangebied bevinden zich beekerdgronden, enkeerdgronden en veldpodzolgronden. Vooruitlopend op een beschrijving van de historische situatie (paragraaf 2.4) kan worden aangenomen dat de natuurlijke bodem in het plangebied wordt gevormd door een veldpodzolgrond. Op oude kaarten is het terrein in gebruik als (moes)tuin. Een moestuin werd meestal op een goed ontwaterde bodem aangelegd in de onmiddellijke nabijheid van een woning/boerderij. In de loop van de jaren is op de podzolbodem een eerdachtig dek gevormd door bemesting met huisafval en dergelijke. Op de gemeentelijke geomorfologische kaart is hier een plaggendek gekarteerd.

Ongeveer 80 meter ten westen van het plangebied heeft een opgraving plaatsgevonden onder leiding van de archeologische dienst van de gemeente Deventer (zaakidentificatie 4675283100).⁶ De hier aangetroffen bodemopbouw bestaat uit een opgebrachte funderingslaag van 30 a 40 centimeter die onscherp overgaat in een plaggendek. Dit dek is ongeveer 60 centimeter dik en gaat scherp over in de C-horizont (dekzand).

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

⁶ Mittendorff, 2021

Bijlage 8 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het onderzoeksgebied is de volgende waarneming bekend:

Zaakidentificatie 3244977100 betreft geglazuurd steengoed en rood aardewerk uit de 15^e – 16^e eeuw maar ook enkele vondsten uit de 14^e eeuw. De waarneming bevindt zich ongeveer 120 m ten zuidwesten van het plangebied.

2.3.2 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (bijlage 6) ligt het plangebied in een zone met een hoge verwachting. Ook ligt het gebied op of in de buurt van de voormalige locatie van erve Elferink. Dit betreft een middeleeuws erf.

2.3.3 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 8.

Zaakidentificatie 4675283100 betreft een archeologische opgraving uitgevoerd door de archeologische dienst van de gemeente Deventer in 2019.⁷ Het onderzoeksgebied bevindt zich ongeveer 80 m ten westen van het plangebied. Vanwege de ligging op het middeleeuwse erf Boevink geldt een hoge verwachting voor de Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd. Ook sporen uit de Late Prehistorie – Romeinse Tijd kunnen aanwezig zijn. De aangetroffen bodemopbouw bestaat uit een opgebrachte funderingslaag van 30 a 40 cm die onscherp overgaat in een plaggendek. Dit dek is ongeveer 60 cm dik en gaat scherp over in de C-horizont (dekzand). De top van het natuurlijke zand is in het plaggendek opgenomen waardoor geen bodemvorming meer te zien is. Bij het veldonderzoek zijn greppels en een palenrij gevonden die gediend hebben als erfmarkering van het historische erf Boevink. Verder zijn er karrensporen en kuilen gevonden. Alle sporen kunnen in de 18^e en 19^e eeuw gedateerd worden. Er zijn geen resten van oudere voorgangers gevonden. Die worden in de omgeving van het plangebied verwacht.

Zaakidentificatie 4022154100 betreft een archeologische opgraving uitgevoerd door de gemeente Deventer in 2016.⁸ Het onderzoeksgebied bevindt zich ongeveer 120 m ten zuiden van het plangebied. Tijdens het veldonderzoek bleek dat de bodem in zuiden en oosten van het plangebied verstoord was. De werkput is hierop uitgebreid om de intacte delen van het plangebied te documenteren. Hierbij zijn resten van twee palenrijen aangetroffen en enkele perceelgreppels. De palenrijen worden gedateerd in de Nieuwe Tijd (1500-1700) en de greppel in het noorden van het onderzoeksgebied wordt in de periode 1400-1600 geplaatst.

Zaakidentificatie 2312196100 betreft een archeologische waarneming uitgevoerd door de gemeente Deventer in 2009.⁹ Het onderzoeksgebied bevindt zich ongeveer 390 m ten zuidoosten van het plangebied. Bij het aanleggen van de bouwkuip zijn meerdere sporen aangetroffen. Deze zijn bij de archeologische waarneming gedocumenteerd. In het zuiden van de bouwkuip zijn langwerpige banen

⁷ Mittendorff, 2021

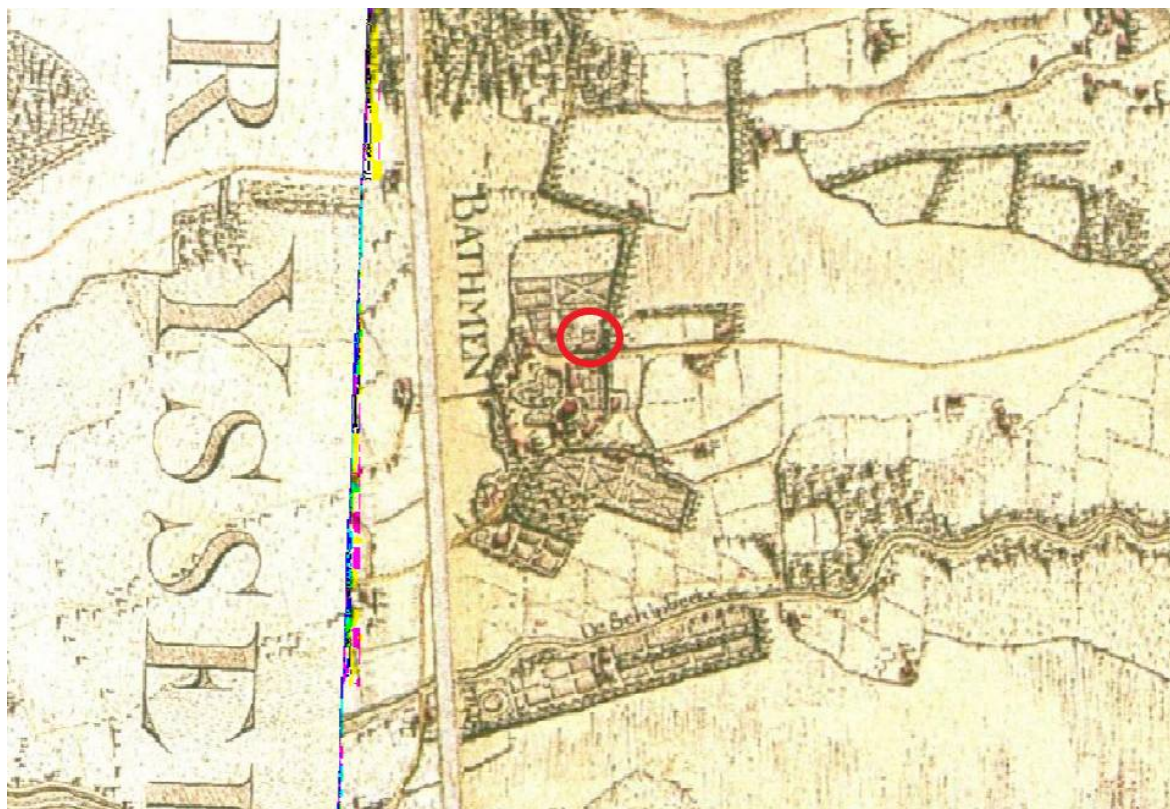
⁸ Van der Wal, 2017

⁹ Haveman, 2010

aangetroffen die bestonden uit grijsbruin zand. Uit een van deze banen kwam een fragment industrieel wit tevoorschijn. Ook zijn er in enkele banen fragmenten ijzerslak gevonden. De banen lijken op ontginningsgreppels voor bosbouw. Verder zijn er 13 paalsporen gevonden. Mogelijk gaat het om een hek dat toebehoorde aan de historische boerderij Braakman.

2.4 HISTORIE

Bathmen wordt al in de Middeleeuwen genoemd. Het dorp Bathmen is waarschijnlijk ontstaan uit een aantal verspreide erven die uitgroeiden tot een dorp rond de kerk.¹⁰ Bathmen was in 1206 een zelfstandige parochie met een eigen kerk.¹⁰ In 1096 wordt Bathmen door koning Henricus III geschonken aan de 20ste bisschop van Utrecht.¹¹ In de omgeving van de kerk zijn er aanwijzingen voor erven vanaf de 11^e/12^e eeuw. Op de Hottingerkaart van 1787 is het erf bij het plangebied (erve Elferink) ook zichtbaar (zie onderstaande afbeelding). In historische bronnen wordt dit erf voor het eerst genoemd in de 16^e eeuw, maar waarschijnlijk is bewoning hier wel verder terug te voeren.

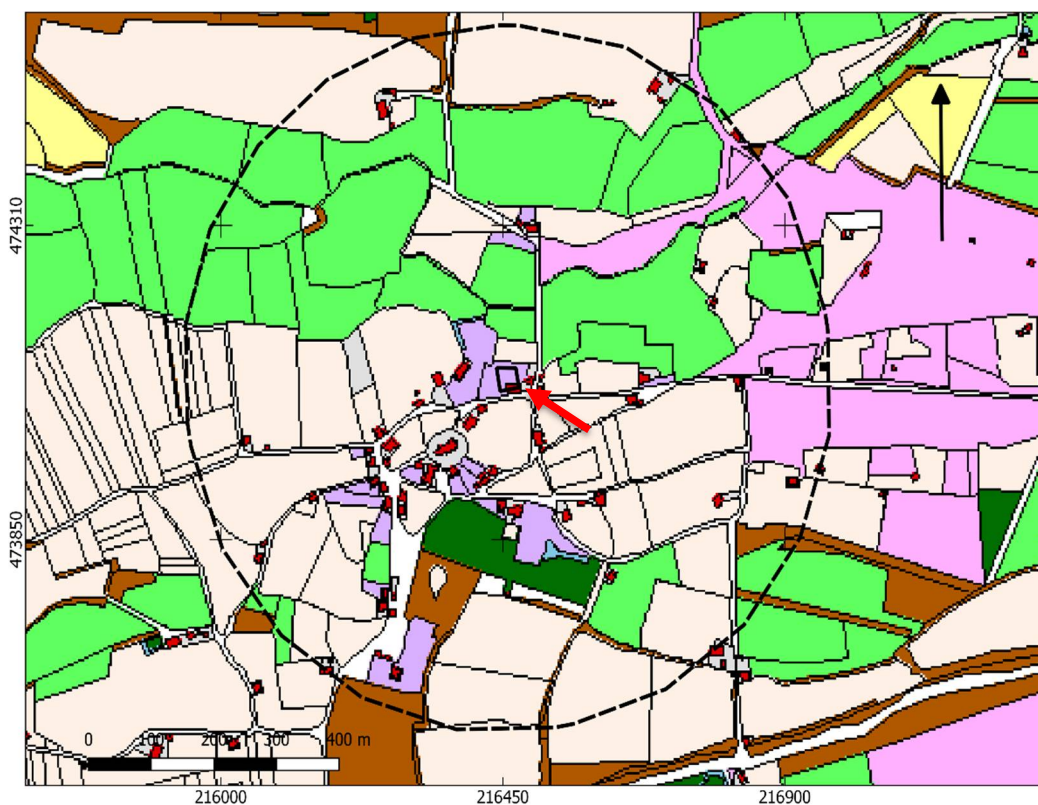

Afbeelding 4. Uitsnede uit de Hottingerkaart van 1787. Eve Elferink (en in essentie ook het plangebied) is met rood omcirkeld.

¹⁰ ruimtelijkeplannen.nl

¹¹ <https://www.bathmen.nl/%22battum%22/-geschiedenis-van-bathmen/#:~:text=De%20naam%20Bathmen%20zou%20zijn,20%2Dste%20bisschop%20van%20Utrecht.>

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)¹² is het zuidelijke deel van het plangebied bebouwd (zie onderstaande afbeelding). Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als tuin van erve Elferink. De eigenaar/bewoner was destijds Berend Elferink, van beroep schoenmaker. Dit erf wordt voor het eerst in de 16^e eeuw genoemd in geschreven bronnen. Mogelijk heeft deze boerderij nog oudere voorgangers gehad.¹³ De locatie van het erf is op onderstaande afbeelding met de rode pijl weergegeven. Direct ten oosten van het hoofdgebouw staat een bijgebouw, dat is aangeduid als werkplaats en looierij. Rond 1742 kwam een Elferink vanuit Steenderen naar Bathmen en begon aldaar een schoenmakerij,¹⁴ vermoedelijk op de locatie in het plangebied. Zuidelijk van de oude kern van Bathmen zijn tenminste drie kampen (bouwlanden) aanwezig die eigendom waren van Berend Elferink.

Afbeelding 5. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is rood omlijnd. Geel: hooiland, beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, paars: heide, oranje: onverharde weg, lichtpaars: tuin; rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

Op de topografische kaart van 1900 (zie Afbeelding 6) is het plangebied nog steeds onderdeel van dit erf. Op de topografische kaart van 1963 worden in het plangebied twee (bij)gebouwen weergegeven (Afbeelding 7). In 1975 wordt het huidige gebouw

¹² bron: hisgis.nl

¹³ ruimtelijkeplannen.nl

¹⁴ Artikel in De Stentor van 30-07-2008; destentor.nl/deventer/verzamelwoede-slaat-ineens-toe-ae93d0b/

in het plangebied gebouwd.¹⁵ Dit gebouw wordt weergegeven op topografische kaarten vanaf 1988 (Afbeelding 8).

Afbeelding 6 Uitsnede uit de topografische kaart van 1900. Bron: topotijdreis.nl.

¹⁵ Bagviewer.nl

Afbeelding 7. Uitsnede uit de topografische kaart van 1963. Bron: topotijdreis.nl.

Afbeelding 8. Uitsnede uit de topografische kaart van 1988. Bron: topotijdreis.nl.

HOOFDSTUK **3** CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Op basis van de inventarisatie kan het volgende geconcludeerd worden.

Het plangebied ligt in een zone met dekzandwellingen. Tegen de zuidzijde van het plangebied liggen hoge dekzandduinen. Op het AHN is te zien dat het plangebied vlak tegen een verhoging in het landschap aan ligt die overeenkomt met de dekzandduinen die op de geomorfologische kaart weergegeven zijn. Bodemkundig is het plangebied niet gekarteerd. Op grond van de historische situatie kan een tuindek (zand vermengd met huisafval) worden verondersteld, maar wellicht is ook een plaggendek aanwezig (op de gemeentelijke geomorfologische kaart is aangegeven dat hier een plaggendek aanwezig is). Ongeveer 80 meter ten westen van het plangebied is bij een opgraving van de gemeente Deventer een plaggendek aangetroffen dat onscherp aansluit op het dekzand.

In de omgeving van het plangebied zijn archeologische resten uit de Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd bekend. In historische tijden (vanaf circa 1832) werd het terrein omschreven als (moes)tuin van erve Elferink. Dit erf wordt in oude bronnen genoemd in de 16^e eeuw, maar het is vermoedelijk ouder. Rond 1742 vestigde hier vermoedelijk een Elferink, schoenmaker van beroep.

Rond waarschijnlijk al uit de vroege – late middeleeuwen (800-1500). Rond 1963 worden in het plangebied twee (bij)gebouwen gebouwd. In 1975 wordt het huidige gebouw in het plangebied gebouwd.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

Op basis van geomorfologische kenmerken geldt een lage verwachting voor de periode Laat-Paleolithicum – Vroeg Neolithicum. Typische jagers/verzamelaar kampementen liggen vooral op kleine dekzandopduikingen in beekdalen of op steilkanten nabij zoet water. In en rondom het plangebied is hiervan geen sprake.

Voor de periode Laat Neolithicum – Vroege Middeleeuwen geldt een hoge verwachting. Het gebied ligt relatief hoog op zandgronden wat het gebied geschikt maakt voor vroege landbouwers. Met name resten uit de Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen worden vaak aangetroffen onder oude bewoningskernen of onder de (oudere) plaggendecken.

Voor de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd geldt eveneens een hoge verwachting. Het gaat daarbij specifiek om voorgangers van Erve Elferink, dat in de 15^e eeuw voor het eerst wordt genoemd, maar waarschijnlijk nog wel verder terug is te voeren. Daarbij moet worden opgemerkt dat vanaf ongeveer 1000 na Chr. de grotere gebouwen vaak op stenen poeren werden gefundeerd. In tegenstelling tot ingegraven houten palen die tot dan toe werden gebruikt, laten dergelijke constructies vaak nauwelijks sporen na in het bodemarchief. Het historische erf Elferink is nog zichtbaar op de kadastrale kaart van 1832. Waarschijnlijk is het erf rond de eeuwwisseling gesloopt.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode Bronstijd – middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).¹⁶

Deze resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, mogelijk dicht onder het maaiveld onder een bouwvoor of eventuele ophogingslaag (esdek of tuindek, mogelijk is daaronder ook nog een oude akkerlaag aanwezig). De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door dekzand waarin zich een podzol heeft ontwikkeld. Eventuele resten bestaan uit vuursteenstrooiingen (voornamelijk Neolithicum, in mindere mate Bronstijd en IJertijd). Daarnaast kan (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Vanaf ongeveer de 17^e eeuw is ook baksteen te verwachten (rurale gebieden; in bewoningskernen al eerder). Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het pleistocene zand, direct onder een bouwvoor. Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken. Latere sporen kunnen zich ook relatief ondiep in het profiel bevinden.¹⁷

3.3 ADVIES

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek worden archeologische resten verwacht. We adviseren daarom vervolgonderzoek aan in de vorm van een verkennend booronderzoek. Hierbij worden verspreid over de toegankelijke delen van het plangebied circa zes grondboringen gezet. De boringen hebben tot doel het archeologische verwachtingsmodel te toetsen en zo nodig aan te vullen. Met dit booronderzoek wordt de bodemopbouw in kaart gebracht. Aangezien de daadwerkelijke bodemopbouw in het plangebied niet precies bekend is, vormt een verkennend booronderzoek de aangewezen onderzoeksmethode. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen kansrijke delen worden geselecteerd voor eventueel vervolgonderzoek, terwijl delen met geen of weinig kansrijke delen van vervolgonderzoek kunnen worden uitgesloten.

¹⁶ bron: Tol e.a., 2006.

¹⁷ M. van der Wal, 9-1-2023

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van verstering en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Voor het booronderzoek niet-toegankelijke en/of verstoorte delen zijn aangegeven op de kaart in bijlage 3.

Voor aanvang van het veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld¹⁸ en gedeponereerd in Archis3. Het veldonderzoek bestond uit het zetten van zes verkennende boringen. Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

De boringen zijn ingemeten met GPS met een nauwkeurigheid van 2 m of handmatig aan de hand van topografische kenmerken. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 10. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 9.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het typerende bodemprofiel bestaat uit een verstoort pakket dat overwegend doorloopt tot een diepte van 140-150 cm -mv. In boring zes eindigt het verstoorte pakket op 105 cm -mv en boring drie stagneerde na 40 cm -mv op een puinlaag. Het verstoorte pakket gaat onscherp over in de C-horizont (dekzand).

¹⁸ E. Brouwer, 2022

De samenstelling van het verstoorte pakket varieert. In het algemeen gaat het om zeer fijn – matig fijn, zwak siltig zand. Dit zand is iets humeus en heeft een overwegend bruingrijze kleur. De verstoring is vermoedelijk ontstaan door bouwwerkzaamheden in het gebied.

De C-horizont ligt gemiddeld op een diepte van circa 120 m -mv (8,38 m -NAP). Het hoogste punt is aangetroffen in boring 2 (8,96 m +NAP); het laagste punt in boring 5 (7,96 m +NAP). De C-horizont bestaat overwegend uit zwak siltig, matig fijn zand. Dit zand is lichtgeel/geel van kleur.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

Er is sprake van een verstoord pakket dat in vier van de 6 boringen doorloopt tot een diepte van 140-150 cm -mv. Dit pakket sluit onscherp aan op de C-horizont (dekzand). Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Tevens is geen (dun) plaggendek of een oude akkerlaag waargenomen, evenmin als sporen van bodemvorming. De kans dat er nog archeologische resten aanwezig zijn in het plangebied wordt laag geacht. Wel kunnen nog resten van diepe grondsporen (paalkuilen, waterputten en dergelijke) aanwezig zijn in de nog resterende C-horizont. Dergelijke grondsporen zijn niet door middel van archeologisch booronderzoek op te sporen.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek is de kans klein dat het plangebied archeologische sporen bevat, afgezien van zeer diepe grondsporen. Dergelijke resten zijn alleen door middel van (intensief) gravend onderzoek op te sporen. In de praktijk wordt in een dergelijke situatie geen vervolgonderzoek uitgevoerd. Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven.

Dit advies is overgenomen door de gemeente Deventer, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, mevr. M. van der Wal.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de gemeente Deventer of bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.
- Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.
- Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.
- Haveman, E., 2010. *Schipbeeksweg, Bathmen. Project 374: Archeologische waarneming*. Deventer.
- Mittendorff, E., 2021., *Opgraving Dorpsstraat 8 Bathmen*. Deventer.
- Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB
- Van der Wal, M., 2017. *Opgraving Schoolstraat 13 Bathmen*. Deventer.
- Brouwer, E., 2022. Plan van Aanpak ivo-verkennend Plangebied Dorpsstraat 2, Bathmen, Deventer. Almelo.

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII
www.boorstaten.nl
www.topotijdreis.nl
www.hisgis.nl
www.grondwatertools.nl
www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

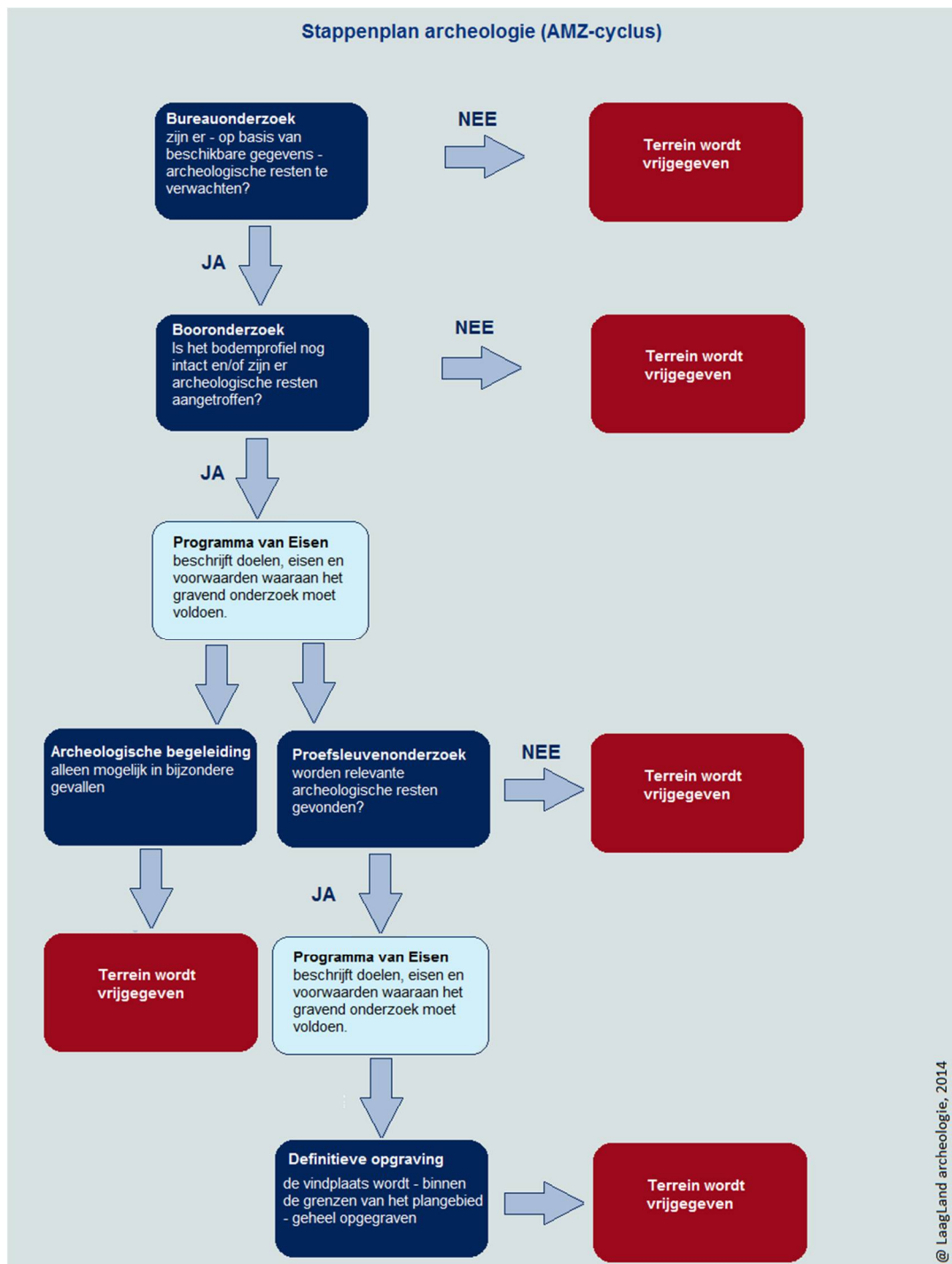
- Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 16-6-2022
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde <= 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 15-6-2022
- Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 15-6-2022
- Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 15-6-2022
- gemeentelijke archeologische verwachtingskaart. Bron: gemeente Deventer. Geraadpleegd op 15-6-2022

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase Dorpsstraat 2 te Bathmen, gemeente Deventer, Overijssel

Geomorfologische kaart. Bron: gemeente Deventer. Geraadpleegd op 24-03-2023

Topografische kaart, schaal 1:10.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 15-6-2022

BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

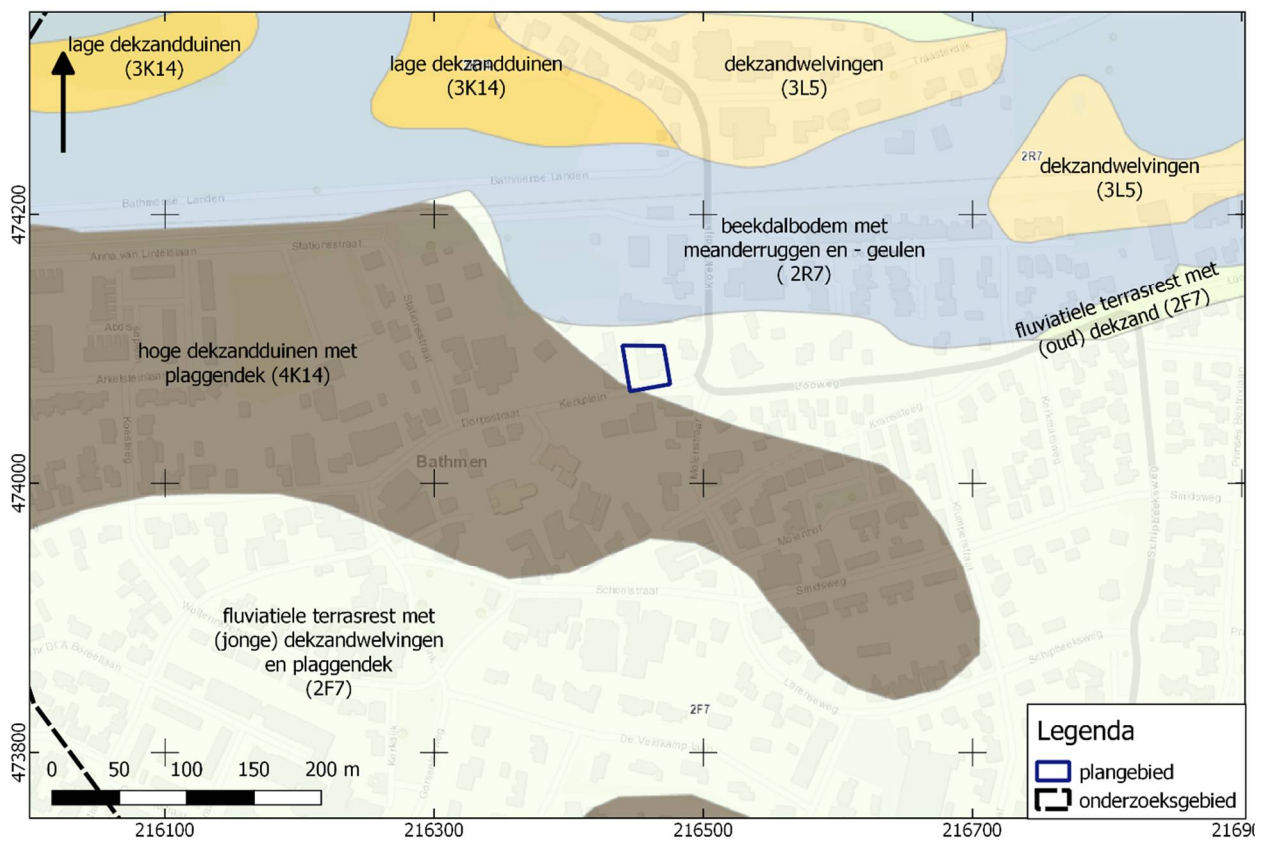
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden		Datering	
Nieuwe tijd	C	-1795	
	B	-1650	
	A	-1500	
Middeleeuwen	Laat	-1250	
	Vol	-1050	
	vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	725
		Merovingisch	450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum	Jong	35.000
		Midden	250.000
		Oud	
	@ Laagland Archeologie, 2014		

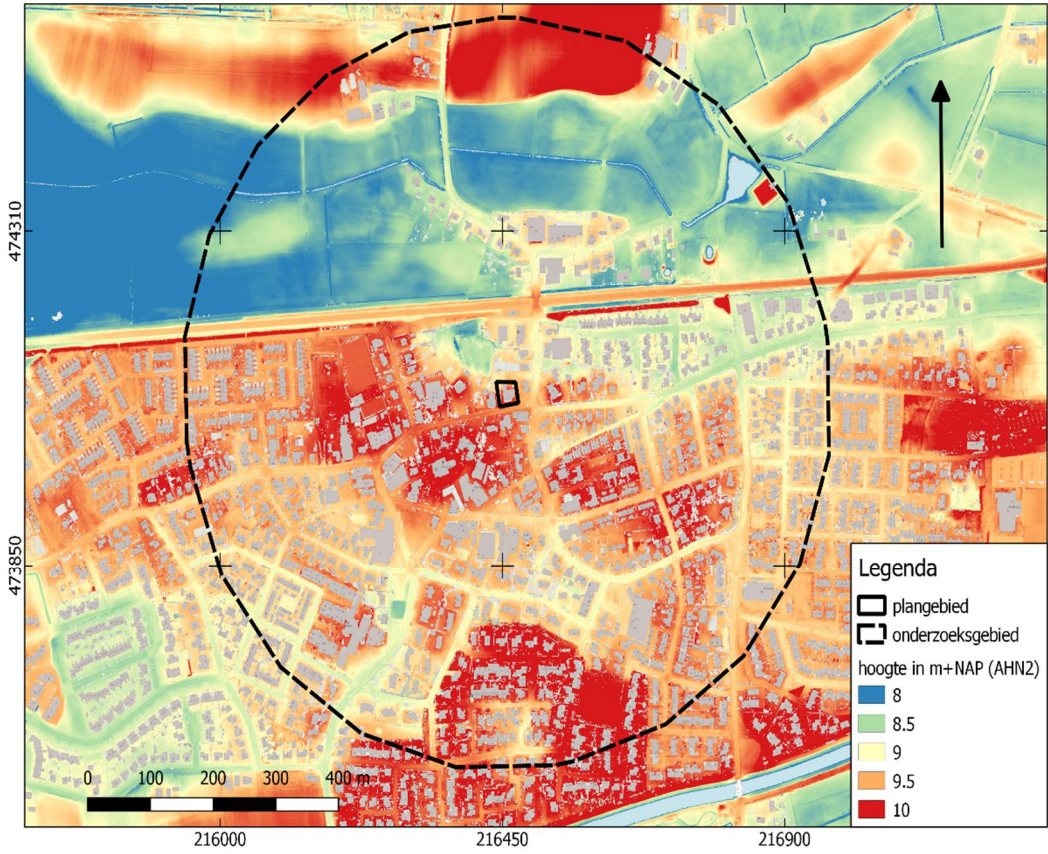
BIJLAGE 3 NIET-TOEGANKELIJKE DELEN VOOR VELDONDERZOEK

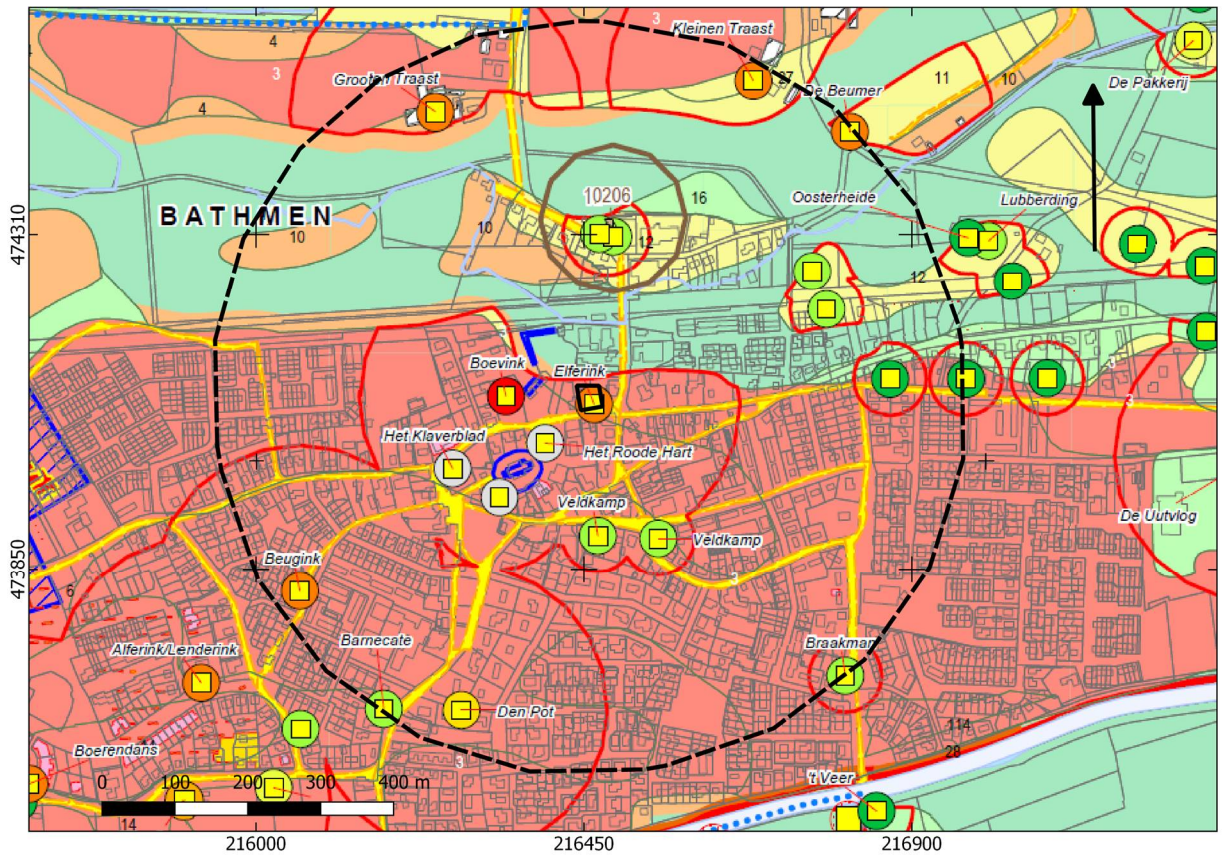
BIJLAGE 4 GEOMORFOLOGISCHE KAART

BIJLAGE 5 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

BIJLAGE 6 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

Die plaatsen, welke in de Douwelerkolk verdronken zijn ...

Archeologische waarden- en verwachtingskaart voor de gemeente Deventer

RAAP-rapport 2571, kaartbijlage 2, oostblad, schaal 1:10.000

Verwachte dichtheid aan archeologische resten binnen landschappelijke eenheden

	terrein van cultuurhistorische waarde, stad Deventer binnen de vestingwerken (AMK-terrein 13989)	Zeer hoog voor archeologische resten uit met name de Karolingische periode en later. Archeologische resten veelal afgedekt door een >50 cm dikke conserverende laag en daardoor waarschijnlijk goed geconserveerd (profieltype 1).
	hoge verwachting, waarschijnlijk goede conservering	Hoog voor archeologische resten uit alle perioden. Archeologische resten afgedekt door een >50 cm dikke conserverende laag en daardoor waarschijnlijk goed geconserveerd (profieltype 1).
	hoge verwachting, mogelijk goede conservering	Hoog voor archeologische resten uit alle perioden. Archeologische resten vlak onder het maaiveld en daardoor kwetsbaar (profieltypen 2 en 3).
	middelmatige verwachting	Middelmatig voor archeologische resten uit met name de oudere Prehistorie. Archeologische resten afgedekt door een >50 cm dikke conserverende laag en daardoor waarschijnlijk goed geconserveerd (profieltype 4) of archeologische resten vlak onder het maaiveld en daardoor kwetsbaar (profieltypen 5 en 6).
	lage verwachting	Laag voor archeologische resten uit alle perioden. Archeologische resten afgedekt door een >50 cm dikke conserverende laag en daardoor waarschijnlijk goed geconserveerd (profieltype 7) of archeologische resten vlak onder het maaiveld en daardoor kwetsbaar (profieltypen 8 en 9).
	lage verwachting, beekdallandschap	Laag voor archeologische resten uit alle perioden. Specifieke verwachting voor (beek)dalgebonden archeologie (resten van jachtactiviteiten, nederzettingdumps, deposities, overgangen en beekaccessen). Archeologische resten afgedekt door een al dan niet dikke conserverende laag beekafzettingen (klei, zand, veen) en daardoor waarschijnlijk goed geconserveerd (profieltype 14).
	onbekende verwachting	Afhankelijk van ter plaatse aanwezige bodemverstoringen en onderliggende verwachtingszone.

Archeologie

 terreinen met een archeologische status (AMK-terreinen)

16013 AMK-monumentnummer

Projecten en waarnemingen

   definitief onderzoek, IVO proefsleuven, begeleiding
  waarneming, losse vondst, booronderzoek/veldverkenning

 begrenzing van havezaten en landgoederen

   landwerven: zeker, waarschijnlijk, indicatief

  belegeringskamp, overig verdedigingswerk

Historische infrastructuur en overige elementen

 brug/vonder
 (overlaat)sluis of ziel
 stuw
 voorde
 historische weg

 waterloop op historische kaart (bonneblad/minuutplan)

 overige historische elementen (vlakkenbestand)

Historische nederzettingslocaties

 historische nederzetting/erven (centrumpunt)
Groot Baarle boerderijnaam

Fase

- onbekend
- fase 1 (AD 800-1100)
- fase 1 of 2 (AD 800-1500)
- fase 1, 2 of 3a (AD 800-1598)
- fase 2 (AD 1100-1500)
- fase 2 of 3a (AD 1400-1600)
- fase 3a (AD 1500-1700)
- fase 3a of 3b (AD 1500-1832)
- fase 3b (AD 1700-1832)
- fase 4 (AD 1832-1900)

 bufferzone boederijverplaatsingen (200/50 m)

Tweede Wereldoorlog

- Gebouw, kazernes en overige onderkomens
- Onderdeel uit stelling
- Opmarselement
- Overig
- Stelling lichte/zware FLAK (Duits luchtdoelgeschut)
- 1003 Deventer WOII-nummer
- bufferzone elementen Tweede Wereldoorlog (50/100/200 m)

Indicatie mate van bodemverstoring

- > 40 cm -Mv afgegraven bodem
- vergraven grond (< 40 cm -Mv verstoord)
- opgehoogd
- geëgaliseerd

archeologische verwachting

- laag, vermoedelijk tot diep onder het archeologische niveau vergraven bodem
- afhankelijk van onderliggende verwachtingszone en verstoringsdiepte
- afhankelijk van onderliggende verwachtingszone
- afhankelijk van onderliggende verwachtingszone en verstoringsdiepte

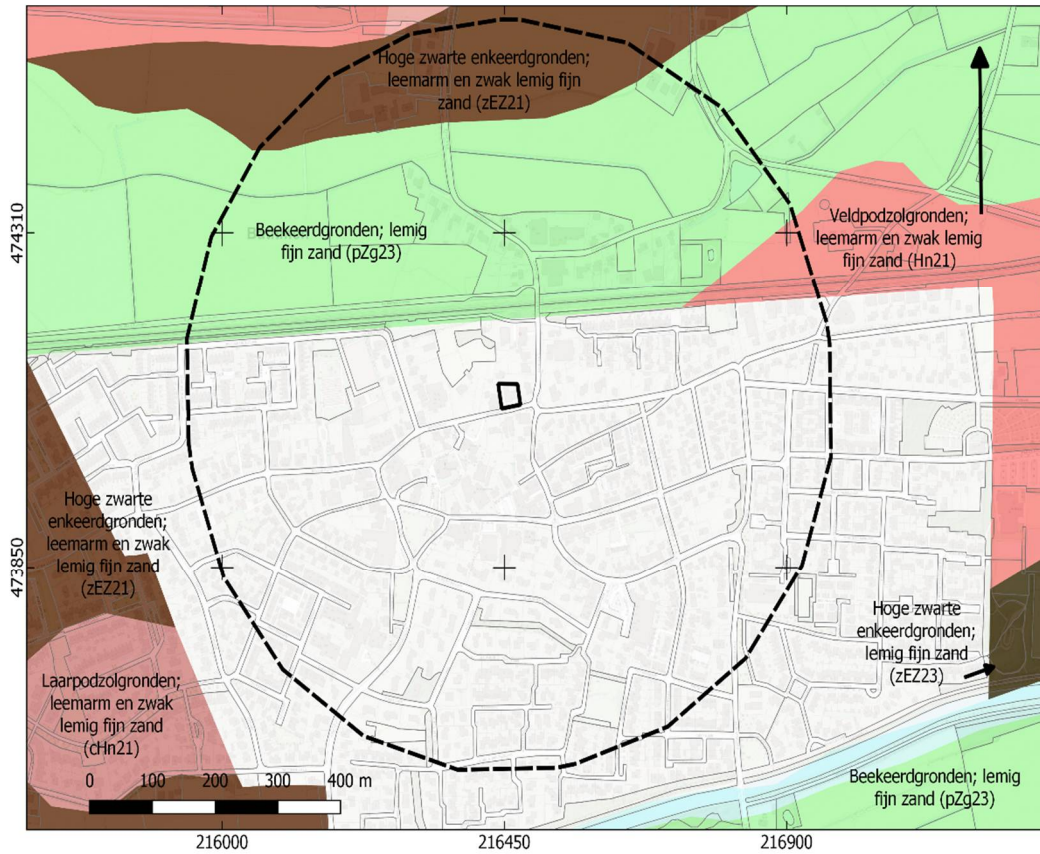
Overig

- huidig water
- Rande toponiem zoals vermeld op de Topografische Kaart van Nederland 1:25.000
- gemeentegrens

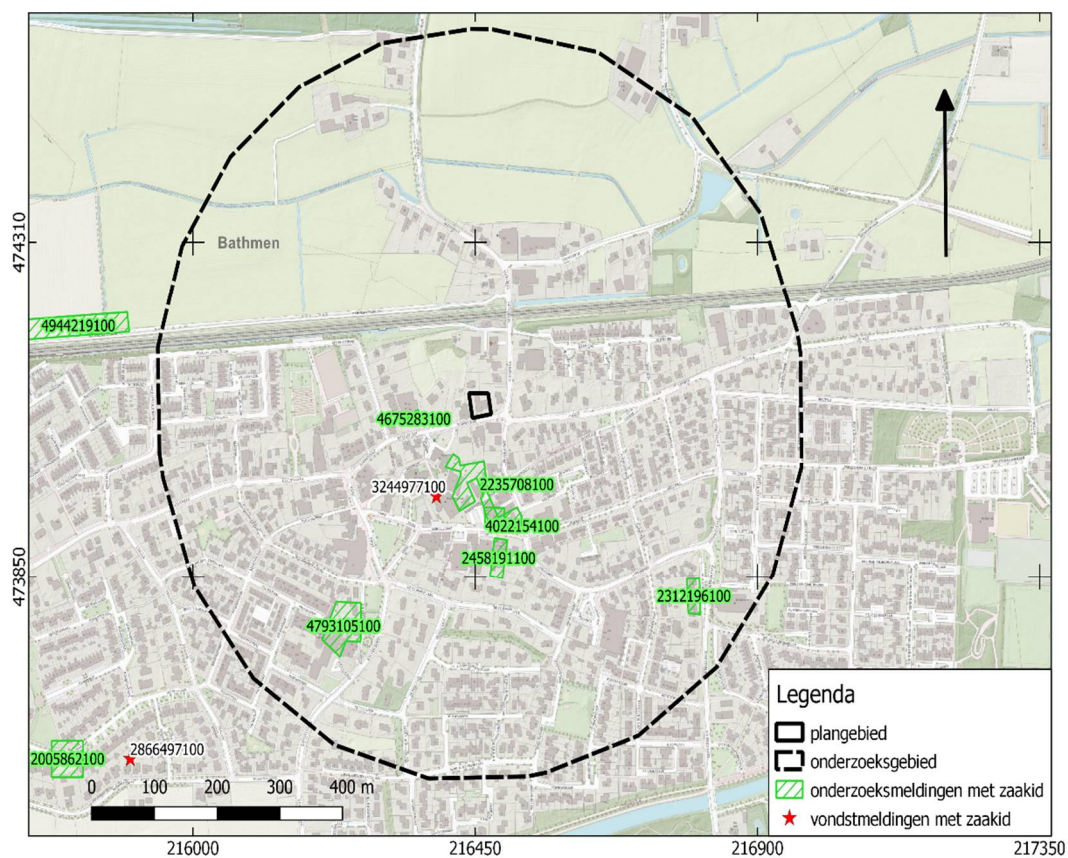
R A A P
2013

 gemeente
Deventer
2014, herziene versie

BIJLAGE 7 BODEMKAART

BIJLAGE 8 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

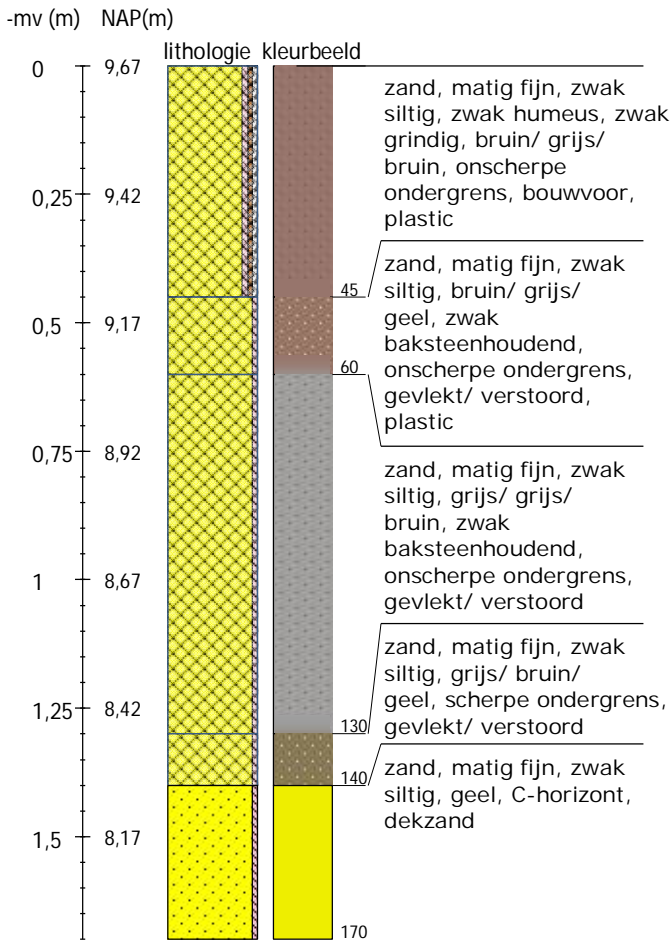
BIJLAGE 9 BOORPUNTENKAART VELDONDERZOEK

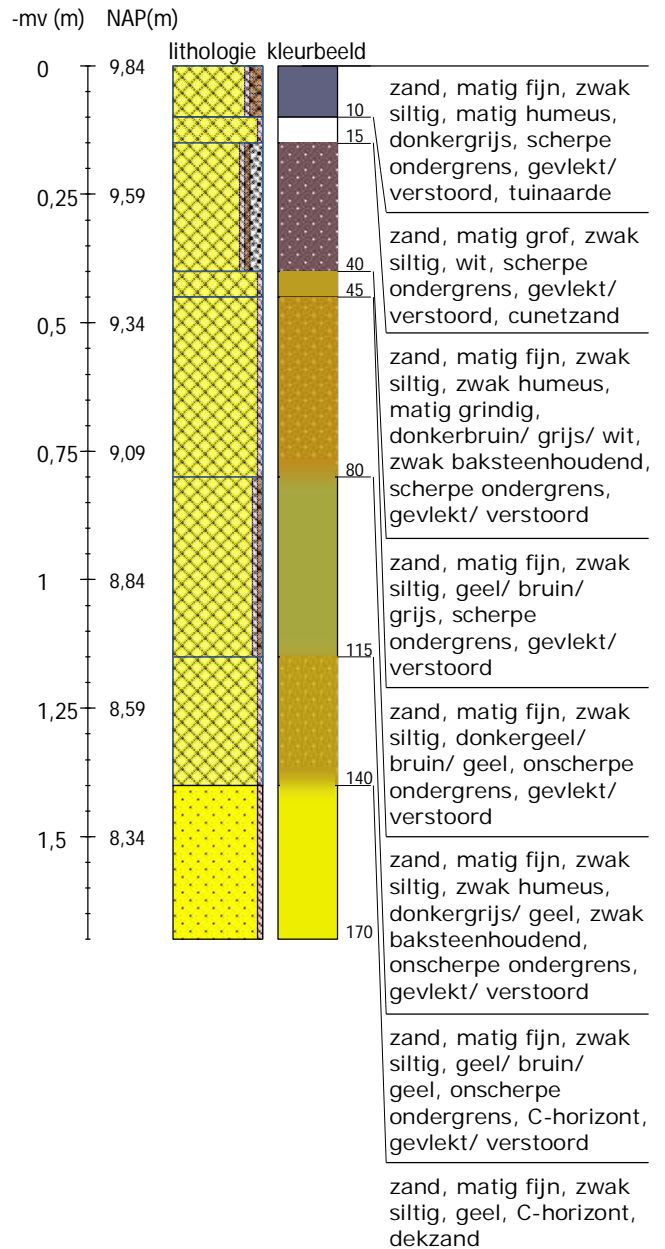
BIJLAGE 10 BOORSTATEN

VELDONDERZOEK

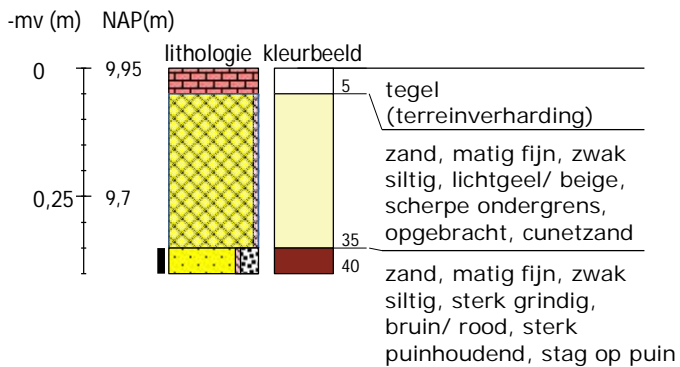
Boring 1 RD-coördinaten: 216472/474087

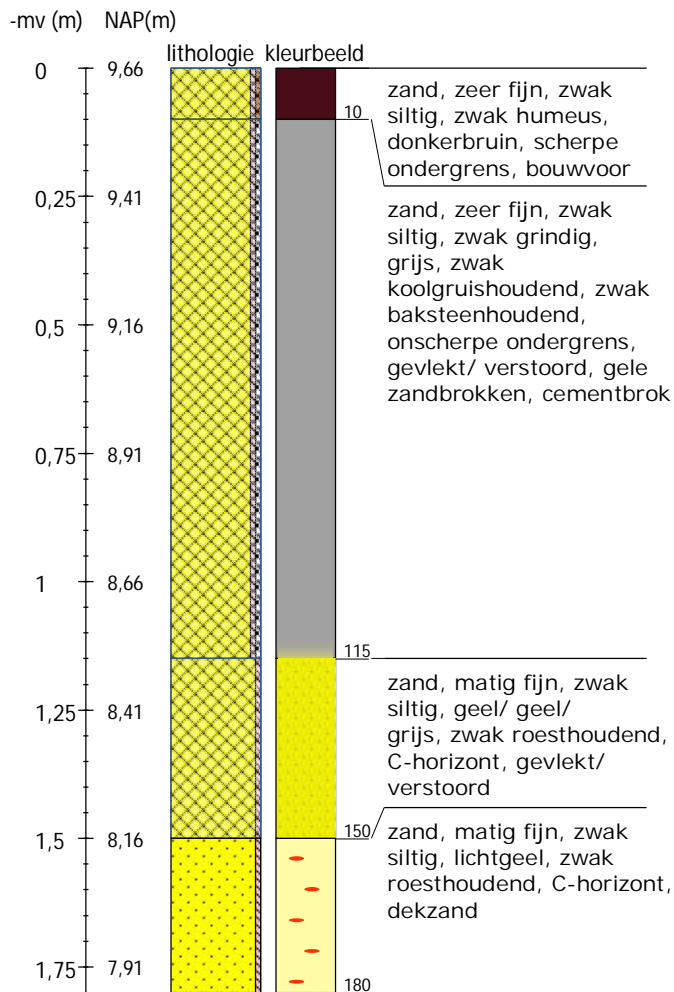
Boring 2 RD-coördinaten: 216467/474078

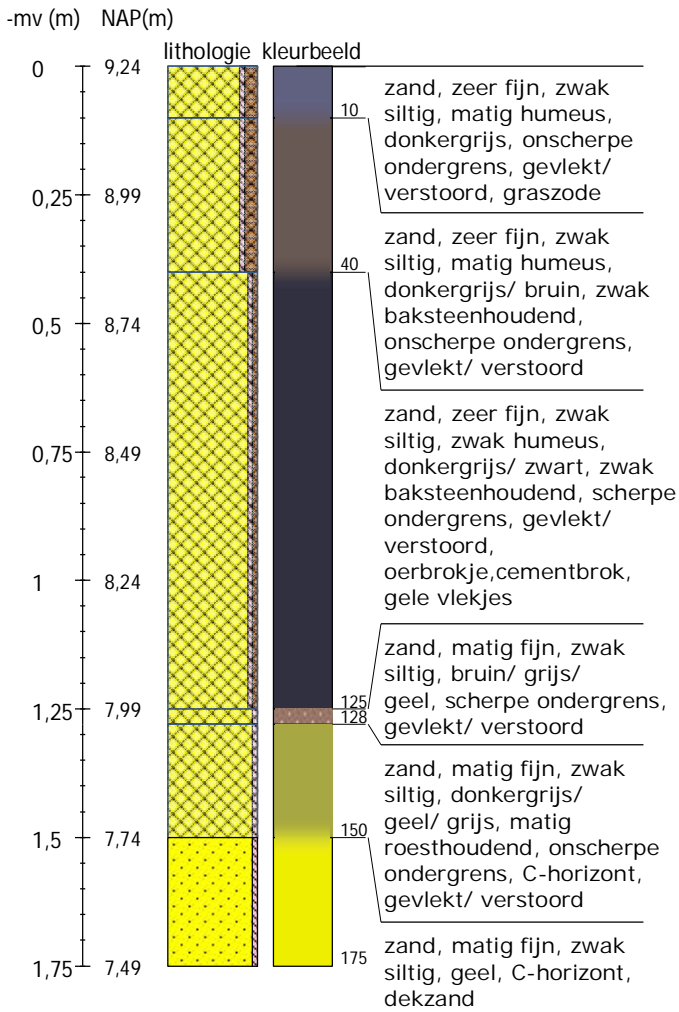
Boring 3 RD-coördinaten: 216451/474074

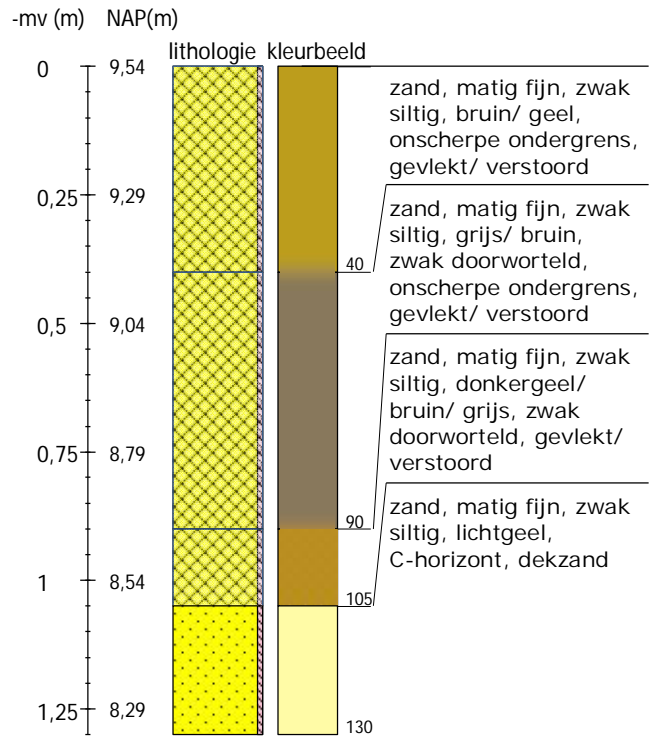
Boring 4 RD-coördinaten: 216448/474089

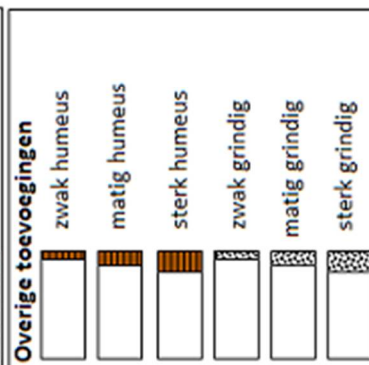
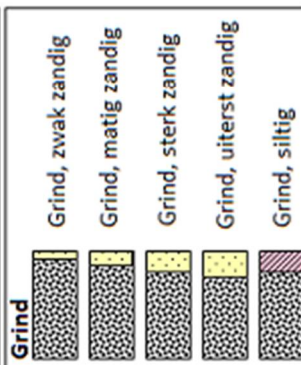
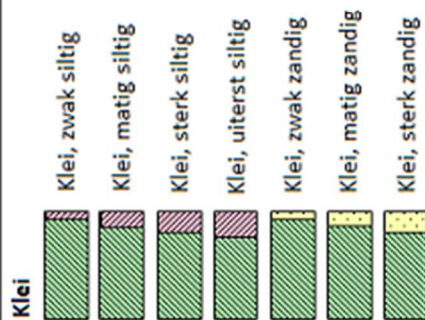
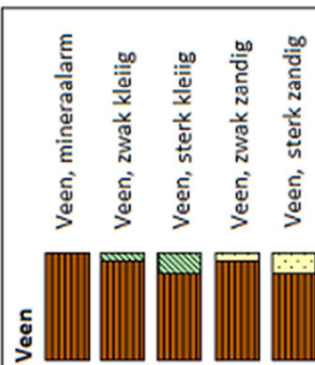
Boring 5 RD-coördinaten: 216446/474098

Boring 6 RD-coördinaten: 216464/474102

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zandmediaan

uiterst fijn	< 105 µm
zeer fijn	105 - < 150 µm
matig fijn	150 - < 210 µm
matig grof	210 - < 300 µm
zeer grof	300 - < 420 µm
uiterst grof	420 - < 2000 µm

Zandsortering

goed gesorteerd	D60/D10 < 1,8
matig gesorteerd	D60/D10 1,8 < 3
slecht gesorteerd	D60/D10 > 3

Inclusies/archeologische indicatoren
(resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)

weinig < 1%
matig 1-10%
veel > 10%

Boortype

Edelmanboor ø 7 cm	—
Edelmanboor ø 10 cm	
Edelmanboor ø 12 cm	
Edelmanboor ø 15 cm	

Guts ø 2 cm	—
Guts ø 3 cm	—

Riverside boor ø 7 cm

Mechanische boor ø 10 cm	⋮
Mechanische boor ø 12 cm	⋮
Mechanische boor ø 15 cm	⋮
Mechanische boor ø 20 cm	⋮

Begrenzing onderliggende laag

scherp	overgangsgebied < 0,3 cm
onscherp	overgangsgebied 0,3 - < 3 cm
diffuus	overgangsgebied 3 cm - < 10 cm

Grondwaterstand

GHG	▶
GWG	≡
GLG	◆

Kalkgehalte

kalkloos	geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO ₃
kalkarm	hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃
kalkrijk	zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃

Boorsten! - www.boorsten.nl